פרשיות באגרות הראי"ה

הרב קוק והגדוד העברי

אדר תרע"ז – כסלו תר"פ (1917–1919)

7 אגרות

הסיפור, האגרות לפי הסדר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

הסיפור בקצרה

בשנות מלחמת העולם הראשונה ישב הרב קוק בלונדון. באוגוסט 1917 (אב תרע"ז) פורסמו באנגליה שתי הודעות: האחת חייבה את נתיני רוסיה היושבים באנגליה להתגייס לצבא, והשנייה הודיעה על הקמת גדוד יהודי. הגדוד, הגדוד ה־38 של רגימנט הפוסיליירים המלכותיים, עמד בפיקודו של ג'ון הנרי פטרסון. בב' בפברואר 1918 צעד ברחובות לונדון, ולמחרת יצא בדרך לארץ ישראל.

האגרות שבמעשייה עוסקות בשני עניינים: מצד אחד, המאבק לשחרר את בני הישיבות מן הגיוס; ומצד שני, הקשר החם של הרב קוק עם חיילי הגדוד העברי ועם הרב ליב פלק, שליווה אותם, והדרישה שהגדוד שנושא את דגל ישראל ישמור על השבת והכשרות.

האגרות לפי הסדר

כרך ג', אגרת תתי: 1. לרב הראשי ד"ר יוסף הרץ, באדר תרע"ז: גיוס בני הישיבות יחריב את הישיבות, ואיתן את נשמת היהדות באנגליה. הרב הרץ צריך לעמוד בגבורה לפני הממשלה מתוקף שוויון הזכויות לכל הדתות, כי אצלנו תלמוד תורה הוא חובה לכל אדם.

"להציל את נשמת היהדות בממלכה זו התלויה בנימין רבים בקיומן של הישיבות האחדות"

> כעבור כחצי שנה הוקם הגדוד העברי, ובחורף תרע"ח הוזמן הרב קוק לבקר את חייליו במחנה.

כרך ג', אגרת תתנה: 2. לחיים יהודה רוטה מן הגדוד, בו' בכסלו תרע"ח: הרב קוק שמח להיפגש עם "גבורי ישראל" העומדים לצעוד על במתי הארץ, ושואל על פרטי הנסיעה למחנה.

"להתראות עם אחינו גבורי ישראל, העומדים הכן לצעד בצעדי גבורי אל גבור על במתי ארצנו הקדושה"

כרך ג', אגרת תתנז: 3. לרב ליב פלק בפלימות', במוצאי שבת י"ז בכסלו: הרב קוק יבוא למחנה ביום רביעי, עם הרבנית ועם מזכירו ר' שמעון גליצנשטיין, ויתאכסן במלון כדי שלא להטריח.

"ואקוה בע"ה לבוא ליום ד' הבע"ל למחנך"

> הביקור התקיים, ודברי הרב קוק השפיעו על החיילים. אחריו כתב לרב פלק הוראות מפורטות.

כרך ג', אגרת תתנט: 4. לרב פלק, בה' בטבת תרע"ח: יש לתקן את מליחת הבשר ואת הפרדת כלי בשר וחלב; חוק המלכות אינו פוטר שום יהודי מאיסור; יש לבקש מן הממשלה חיילים לא־יהודים לעבודות השבת, ואבקה לגילוח. לגדוד העברי ראוי לשמור על גבולות הארץ הנכבשת, ולא להילחם בכיבוש תחת דגל מיוחד.

"ולא יהיו נזקקים בני הגדוד העברי, שנושא עליו דגל ישראל, לחלל את קדושת הש"ק"

כרך ג', אגרת תתסד: 5. לרב פלק ולרוטה, בט"ו בטבת: אין התנגדות לפרסם שבח לכשרות הגדוד, אבל כל זמן שהגדוד במקומו אין זו שעת חירום. הרב קוק מוכן לבוא שוב, ושואל כמה חומשים וטליתות דרושים.

"כי כל זמן שהגדוד יושב על מקומו אין זו שעת חירום כלל לגבי עקרי הכשרות"

כרך ג', אגרת תתנד: 6. לרב פלק בפלימות': תודה וברכה לו ולבני הגדוד, "נושאי דגל ראשית צמיחת ישועתנו".

"ולכל אחינו בני הגדוד, נושאי דגל ראשית צמיחת ישועתנו"

> בב' בפברואר 1918 צעד הגדוד ברחובות לונדון ויצא בדרך לארץ ישראל. בקיץ אותה שנה עמד בחזית בהרי אפרים.

כרך ד', אגרת תתקצד: 7. לרב חיים הירשנזון, רב הובוקן, בכסלו תר"פ, אחרי שובו של הרב קוק לירושלים: על הגדוד - אי אפשר לחייב להתגייס, אבל אסור לזלזל במתנדבים.

"דבר פשוט הוא שלחייב א"א לו, אבל להפריע או להתיחש במבט של אי כבוד על המתנדבים, זהו דבר שלא נתן להאמר"

מה קרה אחר כך

הגדודים העבריים פורקו זמן קצר אחרי המלחמה, אבל אנשיהם היו מן היסודות של ארגוני ההגנה ביישוב. בעיני הרב קוק היו חיילי הגדוד "נושאי דגל ראשית צמיחת ישועתנו" (כרך ג', אגרת תתנד), ודווקא משום כך דרש מהם יותר: שישמרו את השבת ואת הכשרות, ושלא יראו בחוקי הצבא היתר לעבור על התורה (כרך ג', אגרת תתנט).

מה מלמדת הפרשה

הישיבות הן נשמת האומה. הרב קוק נאבק לשחרר את בני הישיבות מן הגיוס, כי "בשלילותן של הזכויות של חופש בני הישיבה מעבודת הצבא כעת מטות הן הישיבות" (כרך ג', אגרת תתי).

כבוד למתנדבים. גם בלי לחייב איש להתגייס, אי אפשר "להתיחש במבט של אי כבוד על המתנדבים" (כרך ד', אגרת תתקצד).

דגל ישראל מחייב. הגדוד "שנושא עליו דגל ישראל" צריך להיות דוגמה בשמירת השבת (כרך ג', אגרת תתנט), וכל זמן שהוא במקומו "אין זו שעת חירום כלל" (כרך ג', אגרת תתסד).

נוסח האגרות – עם ביאור

7 האגרות שבפרשה, לפי הסדר, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות:
בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתי

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' אדר תרע"ז - לונדון **נמען:** הרב הראשי יוסף הרץ

גיוס בני הישיבות לצבא יחריב את הישיבות, ואיתן את 'נשמת היהדות' באנגליה. הרב קוק דורש מהרב הרץ לעמוד בגבורה לפני הממשלה, מתוקף 'שוויון הזכויות לכל הדתות'. אצל הנוצרים לימוד הדת הוא הכשרת כמרים, אבל אצלנו תלמוד תורה הוא חובה ראשונה לכל אדם. ביטול הישיבות כמוהו 'גזירת שמד', כמו בזמן רבי עקיבא. עמשא לא לקח את העוסקים בתורה למלחמה, ודינו נעשה. תלמידי חכמים 'מגינים על הארץ'.

עיקרי הדברים

- סכנת גיוס בני ישיבות.
- שוויון זכויות.
- תלמוד תורה - חובת כל אדם.
- ת"ח מגינים על הארץ.

נוסח האגרת עם ביאור

(אל הרב הראשי באנגליה ד"ר[1] יוסף הרץ) ב"ה[2], כ' אדר עזר"ת[3].

מכאובי הזמן, אשר יכבידו את אכפם [יכבידו את משאם] על עמנו ותורתנו במדה נוראה מאד, הם יאלצוני לכתב להדרת כבודו את דברי אלה.

במצב בני הישיבות, המתנודד כעת, לרגלי הספק אם זכויותיהם יעמדו בעת צרה זו, מתנודד הוא ג"כ[4] המצב הרוחני של היהדות כולה בארץ הזאת, ועלינו החובה הקדושה רובצת היא לנסות את כוחנו להצלתה של סגולתנו הרוחנית, אור חיינו ונשמת רוח אפנו, [איכה ד, כ] עמדת תוה"ק[5] במדינה, את כל הנסיונות אשר יבואו לידינו לעשות. לא נסוג אחור מכל פחד, במו אש נלך ולא נכוה. [על פי ישעיהו מג, ב] מטרתנו ברורה היא לנו ואחת היא: להציל את נשמת היהדות בממלכה זו התלויה בנימין רבים [הקשורה בקשרים רבים] בקיומן של הישיבות האחדות. וברור הדבר שבשלילותן של הזכויות של חופש בני הישיבה מעבודת הצבא כעת מטות הן הישיבות, אשר בעמל רב ובמסירות נפש נוסדו, להיות נופלות בלא תקומה חלילה.

על כן זאת היא שאלתי ודרישתי מאת הדרת כבודו, יכיר נא את האחריות הגדולה שבמשרתו הרבה וידע שכעת הגיעה השעה שיעשה את הצעד הנכון להציל מה שהוא יקר לנו מחיים. אל יסוג אחור ואל יפחד, בתור עומד בראש היהדות הכללית של הממלכה לפני הממשלה, עליו לדרוש בגודל נפש הזכויות המגיעות לנו בצדק ע"פ[6] חוקי הצדק של משטרה המדיני. שווי זכויות לכל הדתות כתוב הוא בגאון על דגלה, ועל יסוד זה אנו תומכים את תביעתנו. הממשלה חייבת היא להיות זהירה שלא לנגוע בנימין הנפשיים של כל דת ואמונה, ואנחנו, לפי הכרתנו הדתית, חורבנן של הישיבות, שיהיה נצמח מלקיחת מבחר בניהן לעבודת הצבא, הוא לנו חרבן דתי איום ונורא. שונה הוא הצביון של דתנו הקדושה ביחש

לחיוב של דרישת התורה מהצביון של הדתות הנוצריות ביחוד, ובעוד אשר ההתלמדות הדתית עומדת היא אצלן בעיקרה רק בתור ענין מכשיר לקליריקליות, [לכמורה, להכשרת אנשי דת] להכשרתה של הכהונה, הכמריות, וימים רבים ותקופות ארוכות שלטה אצלן הדעה, שלא פג טעמה לגמרי גם בימים האחרונים, שאיש חילוני, שאיננו כהן דתי או מתעתד להתכשר למטרה כזאת, ראוי הוא שעסק לא יהיה לו עם ספרי הדת, נהפוך הוא אצלנו שראשית לכל החיובים לכל אדם מישראל, כקטן כגדול, כרב כבעל הבית, [על פי ישעיהו כד, ב] כסוחר כאומן, הוא תלמודה של תורה.

הישיבות לא נוסדו מעיקרן רק בשביל התכלית להעמיד לנו רבנים, הישיבות בישראל מעולם היו והנן מקדשי תורה, שאנו חייבים, חובה תורית, שלא יתחסרו מאתנו בכל מדינה, וכשם שלא תעיז שום ממשלה נאורה לגזור עלינו להחריב את בתי כנסיותינו, לשרוף את ספרי תורותינו, כן לא תוכל להטיל עלינו חוק של החרבת ישיבותינו. בחוק של שיווי הזכויות של הדתות מונח הוא ממילא המובן שהזכיות תנתנה לכל דת לפי תביעותיה, ואם ימי החג של דת אחת הם מועטים ושל דת אחרת הם מרובים, לא תוכל הממשלה לכוף את בני הדת שימי חגיה מרובים הם, להסתפק באותו המספר המועט של ימי החגים אשר לדת האחרת, שאצל בני הדת שימי החגים מרובים הם הלא הדבר הזה הוא חורבן דתי ועלבון קודש, שיודעת היא הממשלה הנאורה לרומם את מוסרה הטוב למעלה משפלות כזאת. וממילא מובן הדבר שאין הזכות של ישיבותינו ביחש לחופש בניהן מעבודת הצבא, כדי שלא ישבתו מלימודיהם, יכול להיות עומד במדרגה אחת עם כל הדתות האחרות. ובשעה שאצל הנוצרים ביטול התלמוד הדתי אינו כי אם חסרון הכשרת כהנים דתיים, שהוא חיסרון שאפשר לו להתמלאות בכל עת, אצלנו החסרון הזה הוא חסרון שלא יוכל להמנות.

גדול תלמוד תורה מהקרבת תמידין [מגילה ג] ומכל עבודת הקודש היותר נשגבה. ובשעה שתבטל הממשלה את ישיבותינו הרי היא כאילו גוזרת עלינו גזירת שמד. מסירות נפשו של רבי עקיבא [על פי ברכות סא] היתה בעיקרה על הגזירה שלא יעסקו ישראל בתורה, אע"פ[7] שגם אז לא כל ההמון כלו עסק בתורה.

אבל חק הוא לישראל, שחובתו היותר קדושה, השומרת את חייו הרוחניים ממיתה אכזריה, היא שיימצא בעריו ומדינותיו חלק רשום מקודש לתלמוד תורה, ששום לחץ מדיני לא יוכל להסיר מאתנו את החובה הקדושה הזאת. וכשהיו אבותינו עומדים במעמד הצבאי היותר נמרץ, בכיבוש הארץ, נאמרה ליהושע התוכחת על אשר ביטל את הישיבה יום אחד, [על פי מגילה ג: שר צבא ה' בא אל יהושע ואמר לו "עתה באתי" – על ביטול תורה] ושר צבא ד' אמר לו על של עתה באתי על שביטלתם תלמוד תורה.

על כן זאת היא דרישתי ודרישת כל היהדות הנאמנה, כל הרבנים וכל יראי ד' וחושבי שמו הנאמנים בכל לב לעמנו ותורתנו, שהדרת כבודו יציג את הדרישה הזאת בכל תוקפה בלא שום מורך לב לפני הממשלה, לקיים את החופשה לבני ישיבותינו כאשר כבר ניתנה, מבלי שום לב אל המעמד שיהיה נהוג עם תלמידי התיאולוגיה הדתית של בני הדתות האחרות אשר בממלכה. ואם כזאת יעשה, יהיה נקי מדי ומישראל, [על פי במדבר לב, כב] ואני תפילה שחפץ ד' בידו יצליח והחופשה של בני ישיבותינו תעלה

בידו בע"ה[8], למען לא ייפסק המעין הנותן לנו עוז וחיים ולא ייקצץ האילן אשר ממנו פרי חיי נשמתנו נמצא - למוד התורה בשקידת יום יום בישיבותינו האחדות אשר במדינה זו.

וברור לי הדבר, שהדרת כבודו ימצא דרך להסביר לממשלה, איך שההיזק הצבאי שלה קטן הוא מאד ע"י[9] חופשתם של בני הישיבה האחדים הנמצאים בארץ, ולעומת זה החרבן הדתי ועלבון רגשי הקודש אשר היהדות פה היא מרגישה ע"י פגיעה זו, הוא עמוק ומכאיב מאד מאד, והמחץ מחץ נצחי [והמכה מכה נצחית] הוא אשר ימאן להרפא. רבו עלי קצת הדברים, ואני מקוה שעל אוזן שומעת אני מדבר. יעריך נא אדוני כבוד הדרתו את דברי אלה לפי ערכם ויזדרז נא להוציא מן הכח אל הפועל בכל עוז את חובתו הקדושה. אנו חייבים לעשות את שלנו, ודי הטוב אוזר ישראל בגבורה [מברכות השחר] יאזרנו חיל על דבר כבוד שמו וחפץ ד' בידינו יצליח.

והנני בזה ידידו עוז דורש שלום להדרתו ברגשי כבוד וברכה נאמנה המצפה לתשובתו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

למכתב הזה נוסף ונצטרף תזכיר [מסמך הסבר] בירור דברים דלקמן:

הממשלה הרוממה, שהיא מתחשבת, כראוי לממלכה נאורה, עם הרגשות העדינים של תושביה וזהירה ביותר מלפגוע בתוכן הקודש הנעלה של הדת והאמונה, צריכה לדעת, שע"פ[10] תורת ישראל תלמידי חכמים אסור ללחצם ללכת למלחמה. וכל כך גדול הוא החטא של לחיצת תלמידי חכמים למלחמה, עד שלא הניחו חז"ל[11] מלבקר את מעשה מלך צדיק כאסא מלך יהודה ואמרו שנענש, שחלה את רגליו, (מלכים א' ט"ו כ"ג[12]), מפני שעשה אנגריא [עבודת כפייה] בתלמידי חכמים ' כאמור (שם כ"ב) והמלך אסא השמיע את כל יהודה אין נקי וישאו את אבני הרמה, ופירשו אין נקי שגם תלמידי חכמים קרא לעבודה זו, שהיתה צריכה לו לחזק את ערי ארצו במלחמתו עם בעשא. ויותר מזה ראינו את גדולת האיסור לעשות אנגריא בתלמידי חכמים לכופם על יציאה למלחמה, אפילו על מלחמת מצוה גדולה מאד, שהרי אין לך מלחמת מצוה יותר גדולה מהמלחמה שערך אברהם אבינו נגד המלכים, שמן השמים הסכימו על ידו, עד אשר הורונו חז"ל בקבלתם שעל זה נאמר "יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו" [ישעיהו מא, ב] (ישעיה מ"א ב'), וכמבואר בדבריהם ז"ל[13] (תענית כ"א[14] א'), ומכל מקום אמרו (נדרים ל"ב א') מפני מה נענש אברהם ונשתעבדו בניו במצרים ארבע מאות שנה, מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, שנאמר וירק את חניכיו ילידי ביתו, [בראשית יד, יד] והם היו תלמידי חכמים העוסקים בתורה.

ואנגריא היינו עבודה באונס ע"י לחץ, ותלמיד חכם נקרא כל שתורתו אומנותו ועיקר עסק שלו הוא בדברי תורה, ולא גרע כוחו כלל אם הוא מתעסק בעסק כדי פרנסתו ולא להתעשר כיון שבכל עת הפנאי הוא שב לתורתו, כמבואר ביורה דעה סי'[15] רמ"ג ס"ב, [בשולחן ערוך, יורה דעה רמג, ב] - שזהו עיקר המעלה ע"פ האידיאל התורי להיות עוסק בתורה ובדרך ארץ, כמש"כ[16] במשנה אבות (ב' ב') רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה, - אלא שתהיה תורתו קבע ומלאכתו ארעי, כלומר שבכל עת שנפנה מעסקיו, שאינו מרחיב אותם להתעשר, הוא עוסק בתורה.

והצלחת המדינה תלויה במלחמתה ע"י מה שנמצאים בה תלמידי חכמים העוסקים בתורה, שבזכותם המלחמה נוצחת, והם מועילים למדינה יותר מאנשי החיל הלוחמים. ולדוד אמרו החיילים שלא יצא למלחמה "כי תהיה לנו מעיר לעזור", [שמואל ב יח, ג] ותרגם יונתן בצלותא, [ותרגם יונתן: בתפילה] וכן פרשו רש"י[17] ורד"ק[18] והמצודות, ואמרו בסנהדרין מ"ב א' אלמלא דוד שעסק בתורה לא עשה יואב מלחמה כלומר לא היה מנצח את המלחמה. גם אלכסנדר מוקדון אמר על שמעון הצדיק דמות דיוקנו של זה מנצחת לפני בבית מלחמתי, היינו שזכות התורה והעבודה שהיה הוא ז"ל מעמיד היתה מועילה גם לו.

ומתוך כך תנהוג בודאי ממשלה נאורה, היודעת בכל עת להתרומם ממעלה לרוח הגס ההמוני ומכירה איך להוקיר את השרידים אשר ד' קורא, העוסקים בתורה הנאמנים ביראת שמים ובעבודת ד', ולא תפריע אותם מעבודתם הקדושה. ובכוח ההשפעה הרוחנית העליונה, שאנשי קודש כאלה משפיעים על מדינתה וממלכתה, תנצח את מלחמותיה ותוסיף אומץ וגבורה רבה, והם היחידים הללו יועילו לה הרבה יותר בכחם הרוחני בהיותם עוסקים בתורה ובמוסר ובעבודת ד' ומשפיעים ע"י זה רוח קדושה ואמונה בסביבתם וחוגם, שבזה הם גבורי כח הרבה יותר ממה שיוכלו להועיל לה בכחם החלש החמרי בצאתם לעבוד עבודות גשמיות. ובטוחים אנו שתדע הממשלה להשתמש בכחו של כל אחד מבני ישראל לפי סגולתו, וכחם של תלמידי חכמים יראי ד' תניח על מקומו בקדושת התורה, ולא תחללהו בשמוש החול של מלחמה ואנגריא, שאינם מוכשרים לו כלל לפי מידתם ותכונת גופם ונפשם.

וכל כך גבוהה היא בישראל תעודת לימוד התורה ללומדיה הקבועים, עד שע"פ המסורת התלמודית היא לא תוכל להיות נדחית גם מפני צווי של כל מלך ושליט, ומסורת בידינו מחז"ל[19] על האמור (שמואל ב' כי[20] ד'-ה') "ויאמר המלך אל עמשא הזעק לי את איש יהודה, ויוחר מן המועד אשר יעדו", שהיתה סיבת האיחור "משום דאשכח רבנן דפתחי במסכתא" [משום שמצא חכמים שהתחילו ללמוד מסכת (ארמית)] (סנהדרין מ"ט א'), ויואב שרצה להתנצל בשביל כך הרגו לעמשא נתחייב בדין אצל דוד, ושלמה הוציא אל הפועל את הדין, מפני שהיה הצדק עם עמשא, שלא לקחת גם למלחמה נחוצה זו את העוסקים בתורה, להפריעם מהעסק הקדוש שעליו העולם עומד. ומבואר שלא רצה עמשא להטרידם בדבר המלחמה, עד שלא הפסיקם ממשנתם גם לשאול אם ירצו ללכת בתור מתנדבים כיון שפתחו במסכתא.

אמנם ללחוץ תלמידי חכמים לבטל תורתם וללכת למלחמה או לשום עבודה חמרית אחרת, זה אסור בכל עת כמו שביארנו מהאיסור של עשית אנגריא על תלמידי חכמים.

והכל סובב הולך על היסוד הגדול הזה, שהצלחת המדינה ונצחון המלחמה עצמה קשורה הרבה בעבודה הרוחנית, שהיחידים שבבני המדינה המיוחדים לעבודת שמים ממשיכים את עבודתם הקדושה בתורה ובעבודת ד' הנחוצה להתקדם תמיד בדבר יום ביומו. על כן תלמידי החכמים העוסקים בתורה הם הם מגינים על הארץ ועוזרים להצלחת הנשק הלאומי, לא פחות וגם יותר מכל החיל הלוחם, ומזה תוצאה בטוחה, שממלכה אידיאלית המכרת את הוד הקודש לא תכוף את התלמידים השוקדים על דלתי התורה, [על פי משלי ח, לד] לבטל את תורתם ולעסוק בעבודה גשמית שאינם מסוגלים לה.

1. ד"ר - דוקטור
2. ב"ה - ברוך השם
3. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
4. ג"כ - גם כן
5. תוה"ק - תורתנו הקדושה
6. ע"פ - על פי
7. אע"פ - אף על פי
8. בע"ה - בעזרת השם
9. ע"י - על ידי
10. שע"פ - שעל פי
11. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
12. כ"ג - כבוד גאונו
13. ז"ל - זכרונו לברכה
14. כ"א - כי אם
15. סי' - סימן
16. כמש"כ - כמו שכתב
17. רש"י - רבי שלמה יצחקי
18. ורד"ק - ורבי דוד קמחי
19. מחז"ל - מחכמינו זכרונם לברכה
20. כ' - כבוד

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתנה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' כסלו תרע"ח - לונדון **נמען:** חיים יהודה רוטה (הגדוד העברי)

הרב קוק שמח להיפגש עם 'גיבורי ישראל, העומדים הכן לצעוד... על במתי ארצנו הקדושה'. הרב קוק שואל על פרטי הנסיעה למחנה.

עיקרי הדברים

- ביקור בגדוד העברי.
- 'עוד ישראל חי'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ו' כסלו תרע"ח[2].

אדון יקר מר חיים יהודה ראטה נ"י[3].

שלו'[4] לו ולכל הגדוד הישראלי [הגדודים העבריים, שהוקמו בצבא הבריטי במלחמת העולם הראשונה ויצאו לארץ ישראל] עז ותעצומה מאוזר ישראל בגבו'. [מה' אוזר ישראל בגבורה (מברכות השחר)] הגיעני מכתבו הנכבד וכמים הפנים אל הפנים [משלי כז, יט] הנני מלא אהבה וחמדת נפש להתראות עם אחינו גבורי ישראל, העומדים הכן לצעד בצעדי גבורי אל גבור על במתי ארצנו הקדושה, חמדת כל ישראל עדי עד, ולהרים משם נס גאולה וישועה על הררי ציון לעיני כל עמי הארץ אשר יראו מהרה את ישועת אלהינו. יטיב נא כבודו להודיענו בפרטיות מתוכן הנסיעה, כמה יארך זמן המסע, ומה היא תכונת המקום, ואנה אוכל להתעכב במשך הזמן הקצר שאהיה שמה. והנני בזה בצפיתי להתראות, באהבת אחים אזורי חיל ועז ואלהים יעננו בקול "עוד ישראל חי וחיה יחיה עד בלי די". ["עוד ישראל חי", ועל פי מלאכי ג, י: "עד בלי די"]

כשאיפת אוהבם ומכבדם,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. נ"י - נרו יאיר
4. שלו' - שלום

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתנז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: מוצאי שבת י"ז כסלו תרע"ח - לונדון **נמען:** הרב ל' פלק, פלימות

הרב קוק יבוא ביום ד' לגדוד, עם הרבנית ומזכירו ר' שמעון גליצנשטיין, ויתאכסן במלון כדי לא להטריח.

עיקרי הדברים

- ביקור בפלימות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], מוש"ק[2] י"ז כסלו תרע"ח[3].

לכבוד ידידי ואהובי מנעוריו חכם לב וטהר רגש הר"ר[4] ליב נ"י[5] רעווערענד פאלק [הרב לייב פאלק, לימים רבו הצבאי של הגדוד העברי; ראו (כרך ג', אגרת תתנד)] בק' פלימאטה יצ"ו[6].

שלו'[7] וברכה.

בשמחה קראתי את מכתבך היקר, ואקוה בע"ה[8] לבוא ליום ד' הבע"ל[9] למחנך. אמנם אקוה להתאכסן, ביחוד אם נצטרך ללון, באחד מבתי האכסניאות, שבטח נמצאים הם בעיר, כאשר נקוה לנסוע שלושתנו אני והרבנית תחי'[10] ומזכירי הר"ר שמעון גליצנשטיין נ"י, וחוששני שלא נטריחך יותר מדי.

בכל אופן אשמח לראות אותך ואת נוך בכל טוב ואושר בעה"י[11]. והנני בזה ידידך דור"ש[12] והצלחתך, מצפה לתשועת ד' הקרובה על עמו ונחלתו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מוש"ק - מוצאי שבת קודש
3. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
4. הר"ר - הרב רבי שם שמתחיל באות ר (כגון ראובן / רפאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
5. נ"י - נרו יאיר
6. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
7. שלו' - שלום
8. בע"ה - בעזרת השם
9. הבע"ל - הבא עלינו
10. תחי' - תחיה
11. בעה"י - בעזרת השם יתברך
12. דור"ש - דורש שלום

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתנט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' טבת תרע"ח - לונדון **נמען:** הרב ל' פלק, פלימות

הרב קוק שמח שדבריו פעלו על חיילי הגדוד. יש לתקן מליחה והפרדת כלי בשר וחלב, ולהגעיל. 'דינא דמלכותא' אינו חל על איסורים כלל - דניאל וחנניה מסרו נפשם על מאכלות. מותר לחלל שבת רק בסכנה ממשית. יש לבקש מהממשלה חיילים לא־יהודים לעבודות השבת, ומכשירי אבקה לגילוח. לגדוד העברי מתאים לשמור את גבולות הארץ שנכבשה, ולא להילחם בכיבוש תחת דגל מיוחד, כי הכיבוש עניין כלל־אנושי.

עיקרי הדברים

- כשרות בגדוד.
- 'דינא דמלכותא' לא באיסורים.
- שבת וגילוח.
- תפקיד הגדוד - שמירה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ה' טבת תרע"ח[2].

שלו'[3] וברכה לידידי חביבי הנעלה חכם לב ואיש תבינה יקר ונחמד הר"ר[4] ליב רעווערענד פאלק [הרב לייב פאלק, רבו הצבאי של הגדוד העברי] נ"י[5], וכא"ל[6] יתברכו בכט"ס[7], שמחתי במכתבו היקר, המבשרני שדברי פעלו לטובה על לב אחינו היקרים בני החיל, [חיילי הגדוד העברי, שהתאמנו אז באנגליה לפני יציאתם לארץ ישראל] יברכם ד' וישמרם מכל פגע. ומאד אחשק לדעת אם כבר נתקנו המעוותים, ע"ד[8] המליחה, וע"ד[9] ייחוד הכלים לבשר וחלב. מובן הדבר שצריכים להגעיל את כלי המתכת שנשתמש בהם האיסור. וכבודך היקר יתאזר עוז להקים דת קודש על תילו, ותשא ברכה מאת ד' וזכות הרבים יהי תלוי בך.

וע"ד דינא דמלכותא ביחש לאיסורי תורה, ["דינא דמלכותא דינא" (נדרים כח), חוק המלכות מחייב; כאן: האם יש לו תוקף גם בענייני איסור] חס מלהזכיר. אין ערך לדד"מ[10] כי"א[11] בפרטים אחדים של דיני ממונות, וגם לא בכולם. וקשה לי לבאר כעת את הגדר המסומן של דד"מ[12] גם בדברים שבממון, שהוא דורש אריכות. אבל באיסורים אין שום קולא מצד דד"מ, אפילו במצוה קלה. ודניאל חנניה משו"ע[13], [דניאל, חנניה, מישאל ועזריה (דניאל א)] יוכיחו שמסרו נפשם בשביל כשרות המאכלות נגד החוק המלכותי, שיאכלו הילדים שנתגדלו לעמוד לפני המלך מפת בגם [דניאל א, ה] וההשתחואה אל הצלם לפי דעת התוס'[14] דפסחים פ' מקום שנהגו, [תוספות פסחים נג] הי'[15] רק אנדרטא [צלם של המלך] בעלמא, שאין בו איסור תורה, ומ"מ[16] לא נטו כשערה מד"ת[17] מצד דד"מ. ודניאל עצמו מסר נפשו על התפילה, נגד חוק מלכותי כללי, שהי'[18] כבר כתוב בדתי פרס ומדי ולא יעבור, [דניאל ו, ט] על משך זמן הגזירה. והדין של יציאה בכלי זיין והחזרה למקומן אין לו שום שייכות עם דד"מ, רק שבמקום סכנה כמו נפילת הנכרים על העיירות אז הדין הוא שמותר לחלל את השבת, כמו שמותר בכל חולה שיב"ס[19], [בכל חולה שיש בו סכנה] אבל החוק המלכותי

אינו שום סיבה לפטור שום אדם מישראל מכל מצוה ומכל איסור, והאריכות בזה הוא למותר. וישתדל נא יקירי להשריש ידיעה זו בהשפעתו הטובה על לב אחינו העובדים בצבא. ומובטחני שהממשלה הבריטית, היודעת להוקיר רגשי צדק, תדע לתן כבוד לתוה"ק[20], ותתן היכולת לאחינו היקרים הללו לשמור את כל מצוות התורה כחובתנו לשם ד' אלהי ישראל.

ונזכרתי להעיר ע"ד העבודות הנחוצות להיעשות ביום ש"ק[21], שראוי להשתדל לפני הממשלה, שתשלח איזה יחידים חיילים שאינם בני ברית, שיעשו את העבודות המוכרחות ביום ש"ק, ולא יהיו נזקקים בני הגדוד העברי, שנושא עליו דגל ישראל, לחלל את קדושת הש"ק[22].

ויטיב כבוד מעלתך להודיעני מה עשית בכל הענינים אשר פרטתי, ומה עלה בידך בזה בעז"ה[23]. ואקוה לשמו יתי[24] שכאשר נעסוק בענין זה בהתחזקות אמיתית יהיו דברינו נשמעים ונתקן את כל המעוותים. גם ע"ד גילוח הזקן, [גילוח בתער אסור מן התורה (ויקרא יט, כז), ובצבא חויבו החיילים להתגלח] מאד ראוי להנהיג שיהי[25] נמצא האבק המעביר את השער [אבקה להסרת שיער, המותרת על פי ההלכה] וינתן לכ"א במדה מספקת, כדי שלא יכשלו בהלאוים המרובים של גילוח הזקן. והנני באה"ר[26] דור"ש[27] ידידינו הנעלה והאהוב מר ראטה [חיים יהודה רוטה, מעסקני הגדוד העברי] נ"י. אמרו נא בשמי ברכה והגיון תודה למר פעטערסאן, [ג'ון הנרי פטרסון, מפקד הגדוד העברי] ואקוה שבטובו ימלא את כל מה שנבקש ממנו בעניני הקודש, ובזה תחול ברכת ד' ואומץ רוח ממרום על כל בני הגדוד, ויהיו משוגבים ישע אם תהיה השעה צריכה לכך שישמרו, בעד הממלכה הבריטית, ובעד עמנו הבוטח בד', שרוחו מתהלכת לפני צבאותיה בכבשם את אה"ק[28] כדי להורישה לעם ד', לעשות משפט לעשוקים, את גבולי הארץ הנכבשה, שרק עבודה זו ראויה היא להמסר לגדוד עברי מיוחד. כי עצם הכבישה במלחמת התנופה הוא תוכן אנושי כללי, הנוגע לכל האנושיות לא פחות ממה שנוגע לנו, כי אין ספק בדבר שכ"ז שלא יתוקן מצב ישראל ע"י[29] השבת גזילת ארצו אליו, לא תשא המלחמה הנוראה הזאת כל פרי לשלו'[30] האנושי הכללי.

ע"כ[31] אין לנו להלחם לכבוש את הארץ בדגל ישראלי מיוחד, והחלק של אחינו העובדים בין צבאות מלכי הברית די הוא והותר להרים את דגל צדקנו בעולם ביחש לכל הדרישות הצודקות שלנו נגד העמים המקולטרים. אבל לשמור את גבולי הארץ הנכבשה, העומדת להיות נחלת עולמים לעמנו, זה באמת נאה ויאה לגדוד עברי מיוחד. ובהנהגה יפה כזאת יתרומם כבודה של הממלכה הבריטית בעולם, ונצחונה המוסרי ילך הלוך וגדול, ואומץ הרוח והתרוממות הנפש המתאימה לקדושת הארץ, תלוי הוא הרבה בכל הצביון השלם, של שמירת התורה והמצוה, שיינתן בחופש לבני הגדוד, וע"ז[32] ראוי לנו לשום את מגמת פנינו. ודי יעזרנו ויאזרנו חיל למען שמו, ולמען עמו ונחלתו.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות כנה"י[33] ונפש ידידו דוש"ת[34] באה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

ב"ה הגיעני רושם ידיעה מא"י[35], שניכר מתוכו משאת נפש רוממה של אחינו שמה, ותקותם היא כבירה מאד בעז"ה, וכ"ז הוא אות לטובה תל"י[36].

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. שלו' - שלום
4. הר"ר - הרב רבי
5. נ"י - נרו יאיר
6. וכא"ל - וכל אשר לו
7. בכט"ס - בכל טוב סלה
8. ע"ד - על דבר
9. וע"ד - ועל דבר
10. לדד"מ - לדינא דמלכותא (חוק המדינה)
11. כ"א - כי אם
12. דד"מ - דינא דמלכותא (חוק המדינה)
13. משו"ע - משולחן ערוך
14. התוס' - התוספות
15. הי' - היה
16. ומ"מ - ומכל מקום
17. מד"ת - מדברי תורה
18. שהי' - שהיה
19. שיב"ס - שיש בו סכנה
20. לתוה"ק - לתורתנו הקדושה
21. ש"ק - שבת קודש
22. הש"ק - השבת קודש
23. בעז"ה - בעזרת השם
24. ית' - יתברך
25. שיהי' - שיהיה
26. באה"ר - באהבה רבה
27. דור"ש - דורש שלום
28. אה"ק - ארץ הקודש
29. ע"י - על ידי
30. לשלו' - לשלום
31. ע"כ - על כן
32. וע"ז - ועל זה
33. כנה"י - כנפשו היקרה
34. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
35. מא"י - מארץ ישראל
36. תל"י - תודה לא-ל יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתסד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו טבת תרע"ח - לונדון **נמען:** הרב ל' פלק וי' רוטה (הגדוד העברי)

אין לו התנגדות שיפורסם שבח לכשרות הגדוד, אבל אין לנהוג ברשלנות, כי כל זמן שהגדוד במקומו אין זו שעת חירום. יש להקפיד על מליחה ועל הפרדת בשר וחלב. הרב קוק מוכן לבוא שוב. הרב קוק שואל כמה חומשים וטליתות דרושים.

עיקרי הדברים

- כשרות בגדוד.
- ביקור נוסף.
- חומשים וטליתות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ט"ו טבת תרע"ח[2].

כ'[3] ידידי האהובים החכמים השלמים מצויינים ויקרים מו"ה[4] לייב רעווערענד פאלק ומר"י[5] ראטה נ"י[6].

שלו'[7] וברכה באה"ר[8].

שמחתי במכתביהם היקרים, והנה אין לי שום קפידא אם בפירסום יצא שם ההכשר של הגדוד [הכשרות במטבח של הגדוד העברי, שהרב קוק נתן עליו השגחה] לשבח, למען תחזקנה ידי מחזיקיו ותומכיו. אמנם מה שנוגע לעבודת פנים הנני גם כעת מבקש מאד מכבודכם שלא להניח שום דבר ברשלנות, כי כל זמן שהגדוד יושב על מקומו אין זו שעת חירום כלל [אין זו שעת דחק, שבה אפשר להקל בהלכה] לגבי עקרי הכשרות. ויראו נא שלא יהי'[9] זלזול במליחת הבשר, ולא בתערובות של בב"ח[10], הלא דבר קל הוא. וזכות הרבים יהי' תלוי בהם.

מצדי הנני מוכן לבא עוד להתראות עם אחינו היקרים, לעודד את רוחם העדין בדברים המקרבים אותם לאביהם שבשמים, לצור מחצבתם, [על פי ישעיהו נא, א] ולתקומתו על אדמת קדשו, שהיא כל משוש חיינו.

אמרו נא בשמי שלו' רב, וברכת אהבה לאחינו גבורי החיל כולם. יתן ד' ונשמח יחד בהוד גבורה על הרי ישראל. כנפשם היקרה ונפש ידידם מוקירם באה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

כמה הוא המספר של החומשים והטליתים הנדרשים. ואיזה טליתים קטנים או גדולים?

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם

2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. כ' - כבוד
4. מו"ה - מורנו הרב
5. ומר"י - ומרבי י... - שם אדם
6. נ"י - נרו יאיר
7. שלו' - שלום
8. באה"ר - באהבה רבה
9. יהי' - יהיה
10. בב"ח - בבית חדש

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתנד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תרע"ח) **נמען:** ל' א' פלק, פלימות

תודה וברכה לו ולבני 'הגדוד העברי' - 'נושאי דגל ראשית צמיחת ישועתנו'.

עיקרי הדברים

- ברכה לגדוד העברי.

נוסח האגרת עם ביאור

(אל הר' ל' א' פלק, פלימוט) [הרב לייב פאלק, רבה הצבאי של הגדוד העברי, בפלימות' שבאנגליה]

ב"ה[1], תודה וברכה לך יקירי על ברכתך הנאמנה, ולכל אחינו בני הגדוד, [הגדודים העבריים בצבא הבריטי] נושאי דגל ראשית צמיחת ישועתנו. צור ישראל יברכם בעז וחיל, ויחד נזכה לראות בישע עמנו, בתשועת אמת וגאולה שלמה, בכל הודה והדרה.

ידידך הנאמן דורש אשרך כה"י[2],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקצד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד כסלו תר"פ - ירושלים **נמען:** הרב חיים הירשנזון, רב הובוקן

תודה על ספרו 'מלכי בקודש'. על הגדוד העברי: אין לחייב, אבל אין לזלזל במתנדבים. מינוי מלך: אין איסור בכל צורת ממשל שהיא לטובת ישראל. במקום המקדש הרב קוק חולק: אי אפשר להכריע בספק של מחלוקת הראשונים, ויש לפחות איסור לאו או דרבנן (הראב"ד, הלכות בית הבחירה פרק ו); כבוד האומה יבוא דרך רכישת החצרות ליד הכותל ובניית בית כנסת מפואר צמוד אליו, מונהג על פי רוב רבני ישראל. הקרבנות יחזרו עם הופעת רוח הקודש, ואין להתפעל מהתרבות האירופית. התנועה עד כה גילתה רק את צד החול; צריך ליצור את צד הקודש - 'ירושלים' - שילך עם 'ציון' בידידות ובחופש. כל יהודי צריך להיות ציוני לעבודת החול וירושלמי לעבודת הקודש. בתוספת: יש לכונן בית דין גדול לערעורים.

עיקרי הדברים

- הגדוד ומינוי מלך.
- איסור כניסה למקום המקדש.
- בית כנסת ליד הכותל.
- הקרבנות.
- ציוני וירושלמי.
- בית דין לערעורים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] ירושלים עה"ק[2] י"ד כסלו תר"פ[3]

לכבוד הרב הגאון החכם המפורסם מו"ה[4] חיים הרשענזאהן שליט"א[5],

רב בהובאקען. שלום וברכה ספרו היקר "מלכי בקודש" [ספרו של הרב חיים הירשנזון, ובו שאלות על הלכות מדינה וממלכה בימינו] הגיעני, ות"ח[6] לכת"ר[7] על אשר כבדני בתשורה מכובדה זו. והנה בעקר הענין של שאלותיו, בענין הגדוד, [הגדוד העברי שלחם בצבא הבריטי במלחמת העולם הראשונה] דבר פשוט הוא שלחייב א"א[8] לו, [שאי אפשר לחייב להתנדב לגדוד] אבל להפריע או להתיחש במבט של אי כבוד על המתנדבים, זהו דבר שלא נתן להאמר. ובענין מינוי מלך, [השאלה אם מותר בימינו להעמיד הנהגה מדינית בישראל] ג"כ[9] אין שום איסור להנהיג כח ממשלתי באיזה צורה היותר נאותה, וכל מה שהוא יותר נראה לטובתן ולכבודן של ישראל ה"ז[10] משובח. אמנם בענין מקום המקדש [השאלה אם מותר להיכנס בימינו להר הבית] דעתי רחוקה מדעת כת"ר[11], לע"ד[12] אין בידינו להכריע זה הספק של מחלוקת הראשונים, [מחלוקת הרמב"ם והראב"ד אם קדושת המקדש קיימת גם בזמן החורבן] והדבר נשאר בספק של כרת. [בספק של איסור שעונשו כרת] וחיוב אשם תלוי [קרבן שמביאים על ספק עבירה שחייבים עליה כרת] נמי איכא, לפחות למי"ד דל"בי חתיכה אי מב"ח[13] ויותר מסתבר לומר שגם להראב"ד[14]י איכא איסור תורה, אלא דכרת דאת מקדש ד' טמא לא שייך כשאין דלא בעינן. מב' חתיכות. הלכות בית הבחירה פ"ו הי"ד. מקדש, אבל לאו דלא יטמאו את מחניהם איכא למי"ד קדושה

שני׳ קדשה לע״ל[15], ואפילו אם נאמר דהראב״ד[16] ס״ל[17] דלאו נמי ליכא, מ״מ[18] איסור דרבנן ודאי איכא, ולא נתן לחשוב, שבענין תרומ״ע[19] ישאירו חיוב דרבנן, בדבר שהוא משום קדושה קלה. [ואין לחשוב שחכמים, שהחמירו בתרומות ומעשרות מדרבנן, שקדושתם קלה, יתירו לגמרי בקדושת המקדש]

ולענין קדושת המקדש יתירו [לגמרי], וטבל במיתה ומקדש בכרת דחמירא ממיתה [האוכל טבל חייב מיתה בידי שמים, והנכנס למקדש בטומאה חייב כרת, שחמור ממנה] וגם דאבון הלב גדול מאד, אם יכנסו בהמון טמאים, בכסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו. [ירמיהו יז, יב] וכמה פועל ההרגש וראוי לגדור כעין הגזירה של יום הנף מהרה יבנה המקדש [רבן יוחנן בן זכאי גזר שיהא יום הנף כולו אסור באכילת חדש, שמא ייבנה המקדש במהרה (ראש השנה ל)] וכה״ג[20]. ולענין כבוד האומה לעד, יותר יהיה כבוד הכלל ניכר, אם נשתדל שישמרו בידינו בדרך קנין, [בקנייה] החצרות הסמוכות להכותל הקדוש פעה״ק[21]. ועל מקומם נבנה סמוך ממש להכותל, בית הכנסת אחת גדולה ומפוארה מאד בכל פאר והידור, וכל אותן התיקונים שמציע כת״ר להיות ערוכים ושירה וזמרת קודש - יהא בה. והיא תהיה מונהגת ע״פ[22] הסכמת רוב רבני ישראל דרך מוסכם לכללות האומה, למעלה מכל חלוק של נוסח ומנהג מפלגתי. והבית הזה יהי׳[23] לנו לעד, שאנו חזקים בצפיית ישועה עליונה שתבא, ושיבנה ביהמ״ק[24] ב״ב[25] ע״י[26] גלוי כבוד ד׳ ואור משיח צדקנו.

ובענין הקרבנות, ג״כ יותר נכון להאמין שהכל ישוב על מכונו, ונקיים בע״ה[27] כשתבא הישועה, ונבואה ורוה״ק[28] ישובו לישראל, כל האמור ביעודה כמאמרה. ולא נתפעל ביותר מהרעיונות של התרבות האירופית, כי דבר ד׳ אשר עמנו, הוא עתיד לרומם את יסודי התרבות כולם למדרגה יותר עליונה ממה שיוכל כל שיקול דעת אנושי לעשות. ואין ראוי לנו לחשוב שבקרבנות מונח הוא רק הרעיון הגס של העבודה המגושמה, אלא שיש בהם טבעיות קדושה פנימית שאי אפשר שתתגלה ביפעתה כ״א[29] בהגלות אור ד׳ על עמו, ותחיה מקודשת תשוב לישראל, - ואותה יכירו ג״כ כל העמים כולם.

אבל מסכים אני עם כת״ר, שא״א[30] לנו לגשת למעשה הקרבנות בלא הופעה של רוה״ק[31] גלויה בישראל. אמנם צפיה זו ג״כ לא נפלאת היא ולא רחוקה, ויוכל להיות שפתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אנו מבקשים ומלאך הברית אשר אנו חפצים [מלאכי ג, א] ואז יבנה בהמ״ק[32] ב״ב. ובדבר תנועת התחיה הלאומית שלנו עצמה, חושב אני שמימות הרצל עד עכשו נתגלתה רק בצד החול שלה, שהוא ד״כ[33] דבר חביב ונכבד מאד, ועתיד החול להיות בסיס לקודש, שעליו תבנה כל חמדת ישראל. וכדי להשלים את תנועת התחיה ולהעלותם לרום מעלתה, שעליו תבנה כל חמדת ישראל. מוכרחים אנחנו ליצור את צד הקודש שבתנועה, שראוי לציין אותה בשם ״ירושלים״, כשם העיר אשר ד׳ שמה, [על פי יחזקאל מח, לה] כמו ששם ״ציון״ מציין את הרעיון החלוני של המדיניות, כן יציין שם ״ירושלים״ את הרעיון של המקדשיות, לכל האידיאלים הטהורים העומדים לצאת ממנו לישראל ולאדם, ושתי התנועות יחד ילכו במצב של ידידות ועזרה הדדית, אבל ג״כ במצב חפשי ובלתי משועבד. אז יאיר מכל צד אור מכובד להדר את הצד עיין פסחים ל״ב ב, ברש״י[34] ד״ה[35] ערפלי טהי י׳, איר נט׳ מלאכי ג, א. השני, ויהי׳[36] לנו יפעת חול והדרת קודש גם יחד, יוצאים וזוהרים מ״ציון״ ומ״ירושלים״.

ולמטרה זו נוסדה ונתרכזה פה כעת התרכזותנו בשם "הסתדרות ירושלים", [הארגון שייסד הרב קוק, הידוע בשם "דגל ירושלים"] האומרת, שכל איש ישראל צריך להיות ציוני, כדי לעבוד עבודת החול של האומה, וצריך להיות ירושלמי, כדי לעבוד את עבודת הקודש שלה. וכל הסתדרות צריכה להיות מונהגת מכחות המתאימים לה, הסתדרות הציונית החלונית - מאנשי חול מומחים לענינם, והסתדרות הירושלמית הקדושה -מאנשי קודש מומחים לענינם. פרטי דברי הדיעות שכתבתי בזה צריכים הם ביאור גדול, בין מצד ההלכה בענין המקדש, בין מצד ההגדה ויושר הדיעות, אשר אקוה בע"ה שאסדר הדברים בבירור לימים שיבואו על"ט[37]. ומאד אשמח אם יבא כת"ר עמנו בדברים תדיר, בעניני הכלל ועניני אה"ק[38] ועקו"ת[39], וכל פרט הצפיות של ישועת ד' שאנחנו מקוים שילכו הלוך ואור על עם ד' ונחלתו.

והי'[40] זה שלו'[41] וברכה באהבה נאמנה כנה"ר[42] ונפש ידי"ע[43] דוש"ת[44]

הק' אברהם יצחק ה"ק

עבד לעם קדוש על אדמת הקדש ועובד עבוה"ק[45] פעה"ק ירושלים תובב"א[46]. נ.ב. ובענין ב"ד[47] גדול לערעורים, [בית דין גדול לערעורים, שהרב קוק עסק אז בהקמתו] דעתי נוטה שחייבים אנו לכונן ב"ד גדול כזה פעה"ק ת"ו[48]. ויהי' זה בתוך הודעה ותקון כללי, ככל תקנות גדולי הדורות לצורך הזמן, כמו הגבי' ממטלטלי דיתמי [כמו תקנת הגאונים שגובים חוב גם ממיטלטלין שירשו היתומים] או מיעוט ירושת הבעל בתקנות שום [תקנות שו"ם, שתיקנו קהילות שפיירא, וורמייזא ומגנצא, להחזיר חלק מן הנדוניה למשפחת האישה אם נפטרה זמן קצר אחרי הנישואין] וכיו"ב[49]. וכבר החלונו בע"ה לעשות בזה צעדים, יכונן ד' מעשה ידינו [על פי תהלים צ, יז] לטובה למען עמו ונחלתו סלה. הנ"ל[50]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. ות"ח - ותלמידי חכמים
7. לכת"ר - לכבוד תורתו
8. א"א - אי אפשר
9. ג"כ - גם כן
10. ה"ז - הרי זה
11. כת"ר - כבוד תורתו
12. לע"ד - לעניות דעתי
13. מב"ח - מבשר בחלב
14. להראב"ד - לרבי אברהם בן דוד
15. לע"ל - לעתיד לבוא
16. דהראב"ד - דרבי אברהם בן דוד
17. ס"ל - סבירא ליה
18. מ"מ - מכל מקום
19. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
20. וכה"ג - וכהאי גוונא
21. פעה"ק - פה עיר הקודש

22. ע"פ - על פי
23. יהי' - יהיה
24. ביהמ"ק - בית המקדש
25. ב"ב - בני ביתו
26. ע"י - על ידי
27. בע"ה - בעזרת השם
28. ורוה"ק - ורוח הקודש
29. כ"א - כי אם
30. שא"א - שאי אפשר
31. רוה"ק - רוח הקודש
32. בהמ"ק - בית המקדש
33. ד"כ - דבר כזה (או: דרך כלל)
34. ברש"י - ברבי שלמה יצחקי
35. ד"ה - דיבור המתחיל
36. ויהי' - ויהיה
37. על"ט - עלינו לטובה
38. אה"ק - ארץ הקודש
39. ועקו"ת - ועיר קודשנו ותפארתנו
40. והי' - והיה
41. שלו' - שלום
42. כנה"ר - כנפשו הרמה
43. ידי"ע - ידידו עוז
44. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
45. עבוה"ק - עבודת הקודש
46. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
47. ב"ד - בית דין
48. ת"ו - תבנה ותכונן
49. וכיו"ב - וכיוצא בזה
50. הנ"ל - הנזכר לעיל